

כאן; נקודות הכסף יו"ד צב. ולטעם זה יש להקל בנתערב בשאינו מינו, כדין דשיל"מ – נקה"כ שם) או משום חומר חמץ שהוא ב'תשביתו' אף בערב פסח (ע' במאירי. ולפי"ז אסור אף בשאינו מינו – עש"ך יו"ד קב סק"ג).

לאחר הפסח; נתערב מין במינו – רב אסור במשהו, שפוסק כרבי יהודה שחמץ אסור לאחר הפסח וגם מין במינו לא בטל, אבל שלא במינו אינו אסור אלא בנותן טעם (ולא גזרו אטו מין במינו – לפי שאין חיוב כרת בחמץ לאחר הפסח). ואילו שמואל ורבי יוחנן ורבי פסקו להתיר בכל אופן – שפוסקים כרבי שמעון שלא אסור אלא משום קנס, ולא קנסו בתערובת [אף באכילה. רמב"ם] אלא בחמץ בעין.

א. כתב הר"ן; אם נתערב החמץ בפסח בענין שעוברים עליו בכל יראה [כגון כזית חמץ בכדי אכילת פרס] – אסור לאחר הפסח. אבל אם נתערב לאחר הפסח, אפשר שכל שהתיר מרובה על האיסור מותר. וכן הסכמת שאר הפוסקים (ע' שער הציון תמו, קעה).

וכן אם נתערב בתוך הפסח בשאינו מינו ונתן בו טעם, שנאסר אז מהתורה – אסור לאחר הפסח כל שהוא נותן טעם (עפ"י מג"א תמו ס"ק מה מב).

ב. יש סוברים לאסור כל תערובת חמץ לאחר הפסח בכדי נותן טעם, ובתערובת מין במינו (לה בלח) – בששים, כדין שאר איסורים. ואפילו נתערב רק לאחר הפסח שלא עבר בו על איסור תורה (עפ"י טור ושו"ע תמו, יא). ומכל מקום יש להקל בפחות משישים בהשלכת הנאת האיסור לים המלח, ואז מותר הכל באכילה (עב"י; רמ"א שם). ובתערובת יבש ביבש – מותר ברוב בלא השלכה כשאר איסורים (עפ"י ט"ז).

ואילו הרמב"ם והר"ן מתירים כל שהתיר רבה עליו, וכפרש"י. וכתב המשנה-ברורה (בס"ק קה) שיש להקל בשעת הדחק (וע' גם חו"א קיז, ב).

ג. בשם רבנו יונה מובא שאפילו אם עירב במזיד מותר לאחר הפסח. והרא"ש חלק על כך.

דף ל

נד. מה דין כלי-חמץ דלהלן בפסח? האם יש להם הכשר, וכיצד?

א. קדירות.

ב. תנור ושאר כלי אפיה.

ג. סכינים.

ד. עץ-פרור.

ה. כלי קוניא.

ו. כלים שמשתמשים בהם בצונן.

א. אמר רב: קדירות (חרס) בפסח – ישברו. שסובר רב, חמץ שעבר עליו הפסח אסור אף בתערובת. וסובר תערובת מין במינו אוסרת במשהו, וגזר אינו מינו אטו מינו – הלכך אין להם שימוש לעולם (שסובר רב נוטל"פ אסור (רש"י). ו"מ שיישברו משום האיסור שלכתחילה בנוטל"פ (ער"ן) – מפני שכל קדירה בפנ"ע אין בה הפסד מרובה. עפ"י שו"ת רעק"א מג). ושמואל אמר: לא ישברו אלא משהם לאחר הפסח ומשתמש בהם בין במינו בין שלא במינו – כרבי שמעון שחמץ לאחר הפסח מותר בתערובת, וכל שכן בטעם משהו.

כאמור, הלכה כרבי שמעון, הלכך משהו אותן ומשתמש בהן בין במינו בין שלא במינו (ר"ה רי"ף וש"פ).

לשימוש בפסח עצמו – לדברי הכל אין להן הכשר, כי כלי חרס אינו יוצא מידי דפיו לעולם. ואפילו נאמר שעל ידי היסק מבפנים יוצא מידי דפיו, חששו חכמים שמא יחוס עליהן שלא יתבקעו ולא יסיקם היטב מבפנים.

א. יש אומרים שהחזרת הקדירות לכבשן מועילה והרי הן ככלים חדשים (עפ"י שאלתות, ראבי"ה, תוס' תשב"ץ קטן תפה). ויש אומרים שמדרבנן אין להן התר בשום פנים, שמא יחוסו עליהן (עפ"י ר"ן ועוד). והרא"ש כתב: אין התר אלא בכבשונות גדולים שמסיקים בהם כלים, אבל בכגון תנורים שלנו – אסור.

ב. כמו בקדירות, יש אומרים שכפות העשויות מקרן אין להן תקנה בהגעלה כיון שמתקלקות בחמין חוששים שמא יחוס עליהן (ראב"ד, מובא במהר"ם חלאה ובעוד ראשונים ובשו"ע תנא, ו. וע' גם בתרומת הדשן (קל) לענין מדוכה של נחושת). ויש חולקים וסוברים שכשם שאינו חס עליהן בתשימשן, כך אינו חס בהכשרם (עפ"י מאירי). ובדיעבד יש לסמוך על כך באדם שאינו חס עליהן (עפ"י פמ"ג במ"ז סוס"י תנא עפ"י ד הראב"ד).

ג. אפילו בצונן אסור להשתמש באותן קדרות שנשתמשו בהן בחמין, גזרה שמא ישתמשו בהן בחמין (עפ"י ר"ן כאן ובחולין קיא: ורשב"א שם).

ד. נותן טעם לפגם, כגון הבלוע בכלי לאחר שעבר יום – מותר בדיעבד [אבל הכלי עצמו שבלע – אסור. עפ"י ע"ז עו], ואף בכלי חרס שאינו יוצא מידי דפיו לעולם כ"מ בתוס' תשב"ץ קטן קיג בהגה. והוא הדין בחמץ בפסח, אף על פי שאסור במשהו – נותן טעם לפגם מותר (עפ"י תוס' ור"ן; שלחן ערוך תמו, י). ויש אוסרים בפסח (ע' סמ"ג לאוין עה). ותלוי הדבר במנהגי המקומות (עפ"י תרומת הדשן קכח; רמ"א שם).

ב. לפי ישוב הגמרא את דברי רב עם הברייתא, תנור של מתכת יש לו הכשר על ידי הסקתו אבל לא תנור של חרס. ולפי ה'אבעית אימא', אף תנור של חרס מועיל לו היסק מבפנים להכשירו.

וכן הלכה, שמועילה הסקת התנור מבפנים עד שיתלבן (עפ"י רמב"ם; יו"ד צו, ב).

'בוכיא' (/ 'כוכיא') (= כלי אפיה וטיגון העשוי מרעפים. רש"י) – הואיל והיסקו מבחוץ, אין מועילה הסקתו להכשירו. ואם מילאו בגחלים – מועיל.

מחבת שמתנגנים בה; יש אומרים שדינה כתנור וצריכה ליבון. ויש אומרים שדינה כדין יורה שמבשלים בה ודי לה בהגעלה (ערא"ש ועוד). וכן נקט השו"ע (תנא, יא) לענין חמץ [כי יש בדבר שני צדדים להקל; אפשר שמחבת דינה כקדרה, ואף אם דינה ככלי שתשימשו באש, יש אומרים שחמץ די לו בהגעלה משום שנחשב 'היתירא בלע'. עפ"י אחרונים]. ונוהגים ללבנה אך די בליבון כל דהו, שקש נשרף עליו מבחוץ (רמ"א שם. וע"ש בבאה"ל).
[יש מורים שמחבת המצופה 'טפלון' שטיגנו בה דבר איסור, אין לה הכשר].

ג. סכינים; רב אשי נהג בעצמו להעבירן באש [ומצפה את הקת בטיט, כדי שלא תישרף מהאש] וחזור ומכניס את הקת ברותחים. והסיקו הלכה שבין הקת ובין הסכין עצמה – ברותחים ובכלי ראשון (ורב אשי שהצריך ליבון – מחמיר על עצמו היה. תוס').

א. סכינים שמשתמשים בהן על האש ממש כגון אלו שצולים בהן, וכן שפודים ואסכלאות – יש המצריכים ליבון כשאר כלי-אש שבלעו איסור. אך הואיל ורוב סכינים אין משתמשים בהן על האש רק לעתים רחוקות בלבד, לכך אינן צריכות ליבון, כי הולכים אחר רוב תשימש הכלי (כן דעת רש"י בפסקיו, וכן משמע ברי"ף ועוד. עפ"י ר"ן. וכן נקט בשלחן ערוך להלכה, כדעת רוב הפוסקים).

ויש אומרים שחמץ בכל ימות השנה נחשב 'התירא בלע' הלכך די לו בהגעלה. וכן שפודים ואסכלאות, אינם צריכים ליבון בפסח אלא הגעלה ברותחים – מלבד אם נשתמשו בהם בחמץ בזמן האיסור (עפ"י ראב"ד. וכ"כ המגיד-משנה בדעת הרמב"ם). ואולם דעת הרשב"א (תורת הבית ד, ד) והר"ן וסייעתם (עריטב"א סוף ע"ז), שחמץ בשאר ימות השנה נחשב 'איסורא בלע' (עריטב"א סוף ע"ז; או"ח תמוז, ה ומג"א סקב"ד; תנא מג"א סקי"א).

ב. קודם הגעלה צריך לשוף ולנקות הכלי היטב ולהעביר החלודה, כי בלאו הכי לא יפלוט. הלכך סכינים שיש בהן גומות ואין יכול לנקותן יפה בתוך הגומות – אין מועילה להן הגעלה וצריך ללבנן (רא"ש).

ג. כלים שבלעו איסור, כשהוא מגעילים צריך שתהא כמות המים פי ששים מהכלי, כדי שאותה בליעה הנפלטת יהא לה ביטול בששים במים. ואולם אפשר גם להגעיל בפחות מששים כאשר הכלי אינו בן יומו, שאז האיסור הנפלט כבר נפגם ואינו אוסר שוב את הכלי. ודעת הרבה פוסקים שבהגעלת כלים לפסח, אם מגעילו קודם זמן האיסור אין צריך לא ששים ולא השהיית הכלי – כי החמץ בשאר ימות שנה התר הוא והרי זה 'נ"ט בר נ"ט דהתירא' (כלומר, נתינת-טעם של התר שהכלי בלע, שנפלט מהכלי בשעת ההגעלה, ושוב חוזרת ונותנת בו טעם – אינה אוסרת). ויש מחמירים. ונהגו להחמיר שלא להגעיל כלי חמץ בן יומו אפילו קודם זמן איסורו, ואפילו יש ששים במים לבטל הפליטה – גזרה שמא יטעו להגעיל כלי הבלוע משאר איסורים כשהוא בן יומו ולא ידקדקו אם יש במים פי ששים (עפ"י מג"א ו"ש"פ תנב).

ד. עץ פרור (= שבוחשים בו בקדרה. רש"י); אמר רב הונא בריה דרב יהושע: מגעילו ברותחים ובכלי ראשון (כלומר מגעילו בחמים כשהם רותחים בכלי על גבי האש. מפרשים), סובר: כבולעו כך פולטו. הרמב"ן מפרש שעיקר תשמישו הוא לאחר שהועבר התבשיל מעל האש. וגם הגעלתו היא בכלי ראשון אפילו אינו על האש.

ה. כלי קוניא (= כלי חרס שטחים אותם באבר (רש"י). ויש אומרים שהם כלי חרס המצופים זכוכית. ר"ת ועוד); הסיק אמימר שאפילו אותם כלים שחורים או לבנים שאין בליעתם עוזה כמו אלו הירוקים העשויים מצריף (= אלום), ואפילו הם חלקים – אסורים כדין כלי חרס, הואיל ורואים שהם 'מוזיעים' ופולטים מבחוץ, הרי שהם בולעים, וכיון שבולעים [על ידי חמין], אינם יוצאים מידי דופים לעולם. נחלקו הראשונים להלכה בכלי חרס המחופים אבר או בדיל, אם דינם ככלי חרס או ככלי מתכות (ערא"ש, תוס' ע"ז לג; או"ח תנא, כג), והסכמת רוב האחרונים להחמיר (ע' משנ"ב שם).

ו. אמר רבא בר אבא א"ר חייא בר אשי אמר שמואל: כל הכלים שנשתמשו בהם בצונן – משתמש בהם מצה, חוץ מבית שאור שחימוצו קשה. אמר רב אשי: ובית חרוסת (שנותנים בו חומץ או שאר דברים שיש בהם קיהוי, ורגילים ליתן בו קמח) כבית שאור הוא דומה. אמר רבא: אותם אגנות של מחווא, הואיל ורגילים ללוש בהם חמץ תדיר ולהשהותו בהם – הרי אלו כבית שאור שחימוצו קשה, ואף על פי שהאור שולט בהן.

א. כלים שתשמישם בצונן – צריכים הדחה (= שפשוף ביד) ושטיפה (עפ"י ראשונים).
 ב. אף על פי שלא נשתמשו בכלי חמץ אלא בצונן, אינם מותרים בפסח אלא בצונן. ובית שאור ודומיו אינם מותרים אפילו לשימוש בצונן. וכן הדין בקדירות ובשאר כלי-חרס (רמב"ן ור"ן,

עפ"י הרי"ף. ומשמע לכאורה מדבריהם, דוקא כלי חרס שהם בולעים אף בצונן בדברים קשים והריפים, ואינם יוצאים מידי דְּפָיָם, אבל לא בשאר כלים. ואולם הפרי-מגדים (יו"ד צא) כתב שהוא הדין בשאר כלים שאי אפשר להגעילם, אין להשתמש בהם בצונן אפילו דרך עראי. והטעם הוא משום חשש תקלה. וע' גם באגרות משה יו"ד ח"א כג).

ולדעת הרז"ה והרא"ש, כלי חמץ שנשתמשו בהם בצונן – מותר להשתמש בהם בפסח אפילו בחמין. והרא"ש הוסיף שבית שאור מותר להשתמש בו בפסח בצונן אך לא ילוש בו מצה לפי שממחר להחמיץ. וכן פסק בשלחן ערוך (תנא, כב).

ג. בית שאור וכדו' של חרס, נחלקו הפוסקים האם יש להם התר בהגעלה ברותחים אם לאו (ע' ברא"ש ותור"פ). ובשלחן ערוך (תנא, כב) פסק לאסור (וע"ש בהגר"א ובאה"ל).

ודנו הפוסקים בכלי טחינה לענין שימושם בפסח, שפעמים שמים בהם דברים חריפים.

ד. עתה נהגו העולם שלא להשתמש בפסח בכלי חרס ישנים של חמץ, אפילו תשימשם בצונן (רי"ף וש"פ).

כל דבר שתשימו בחמין בכלי שני, כגון קערות; כאשר משליך עליהם רותחים בכלי שני ומשהה אותם בתוכם עד שפולטים, שפיר דמי (רי"ף). ואם שימושו הוא בעירוי חמים מכלי ראשון, גם הגעלתו ע"י עירוי מכלי ראשון (תוס' שבת לט; או"ח תנא, ה).

וכלי חרס ששימושו בחמים בכלי שני; יש דעות בין הפוסקים האם מועילה להם הגעלה אם לאו. ואם מערים לתוכם מכלי ראשון – אסור לדברי הכל (עפ"י שו"ע ורמ"א תנא, א).

עוד בדיני הכשר כלים והגעלתם – ע' בסוף ע"ז ובחולין קיא.

דפים ל – לא

נה. א. נכרי שהלוה את ישראל על חמצו קודם הפסח, וכן ישראל שהלוה נכרי על חמצו – מה דין החמץ לאחר הפסח?

ב. בעל חוב הגובה את חובו, האם גובהו למפרע או מכאן ולהבא?

א. נכרי שהלוה את ישראל על חמצו (כלומר, שיגבהו בחובו בבוא זמן הפרעון) קודם הפסח, ועבר עליו הפסח ולבסוף גבה חמץ זה בחובו; –

לאביי החמץ מותר בהנאה, כי בעל-חוב גובה את חובו למפרע והרי הוברר שהיה שייך לנכרי בפסח. לרבא – אסור, שמכאן ולהבא הוא גובה (והלכה כרבא. פוסקים).

ואם הרהיך (= משפן) את החמץ אצל הנכרי, ואמר לו שיהא קנוי לו 'מעכשיו' אם יגיע הזמן ולא יפרע – לדברי הכל מותר בהנאה, (ובלבד שלא קיבל עליו ישראל אחריות. תוס').

א. הרהיכו ואמר לו 'מעכשיו', אעפ"י שהוא באחריות ישראל – מותר לאחר הפסח, שהרי הוא של נכרי וברשות נכרי (עפ"י מגן אברהם תמא סק"ב. ושם תמ סק"א נקט שמוותר. ויש שכתבו שעבר בב"י ואעפ"כ לא קנסוהו לאחר הפסח – עפ"י השלמה, ארחות חיים ועוד).

ב. הרהיכו בלא 'מעכשיו' – הרי זה חמץ של ישראל (לרבא) ברשות הנכרי, ואף שלדעת כמה מהראשונים אין עוברים עליו ב'בל יראה' מהתורה, מכל מקום צריך ביעור מדרבנן ואסור לאחר הפסח (עפ"י מהר"ם חלאה ועוד).